
Leonid Kravchuk**SOVIETIZATION OF CULTURAL INDOCTRINATION
AND INSTITUTIONS TERNOPIL (SEPTEMBER 1939 – JUNE 1941)**

In this article the ways and methods of forming and planting of alien Soviet system Ternopil region world population that would be adequate to the task and the nature of the new Soviet occupation regime, and effectively worked on ideological and staffing of its socio-economic and political structures. Also analyzed various aspects of the process Sovietization region, where was especially important cultural-ideological aspect that largely defined the essence of official policy in the cultural and educational life of society. And this development is seen as a means of imposing communist ideology and the formation of a «new man» that would ensure the needs of the regime.

Key words: political and educational work, cultural events, club, cinema, agitator.

УДК 94(477)**Володимир Старка****СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА НАЦИСТСЬКИХ ОКУПАНТІВ
У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ В 1941–1944 РР.**

На основі широкого кола джерел та наукових публікацій проаналізовано соціально-економічну політику нацистських окупантів у західноукраїнському селі протягом 1941–1944 рр. основний акцент зосереджено на аналізі фіскальної політики. Окремо розглянуто основні види повинностей, які виконувало сільське населення. Досліджено вплив нацистської соціально-економічної політики на різноманітні форми руху Опору.

Ключові слова: західноукраїнське село, соціально-економічна політика, фіскальна політика, повинності, рух Опору.

Сучасні соціально-економічні перетворення в Україні вимагають врахування попереднього історичного досвіду. Досвід, здобутий селянами Східної Галичини в часи військового лихоліття Другої світової війни, не втратив своєї актуальності і сьогодні. Адже за неповних шість років, селяни пережили дві радикальні трансформації соціально-економічної політики спочатку СРСР, потім нацистської Німеччини. Врахування усіх здобутків та прорахунків, а також критичний аналіз минулого, стане корисним сучасникам не лише в науково-теоретичному але і в практичному сенсі.

Різноманітні аспекти соціально-економічної політики нацистів у Східній Галичині, знайшли відображення у низці наукових публікацій. Зокрема, означена проблематика аналізується в працях А. Боляновського [1], К. Курилишина [2–3] та інших авторів.

Джерельною базою статті є накази та розпорядження окупаційної адміністрації, опубліковані на шпальтах україномовної преси та окремих тематичних збірниках [12; 16; 29]. Попри значний науковий доробок, на сьогодні залишається малодослідженим питання сплати галицькими селянами різноманітних податків та виконання ними різноманітних трудових повинностей.

Метою публікації є дослідження процесу трансформації соціально-економічної політики нацистських окупантів у Східній Галичині упродовж червня 1941 – липня 1944 рр.

Основне завдання дослідження – аналіз особливості соціально-економічної політики нацистів у західноукраїнському селі та умов пристосування до нової економічної моделі місцевих селян; з'ясування механізму збору фіскальних платежів, ставлення селян до виконання повинностей на користь нової влади; характеристика впливу нацистської економічної політики на економічне становище селян, та формування системи активного і пасивного спротиву окупантам.

Хаос перших днів війни викликав у селян паніку. Трохи оговтавшись, люди почали розтягувати майно колективних господарств, в окремих місцях почали ділити націоналізовану землю [5, с. 2]. Для наведення ладу, нова влада, за посередництва україномовної преси, видавала відозви, у яких серед іншого зазначалося: «Не можна негайно ділити колгоспну землю. Це мусить бути планово, щоб нікого не скривдити. Тому колгоспи тим часом затримуються та перейменовуються в громадські господарства. Радгоспи стануть державними господарствами. Про поворот поміщицької влади не може бути й мови. Земля, що була в вашому приватному користуванні та ваші обійстя залишаються вашою власністю. Вони будуть звільнені від податків і повинностей. Право вести господарство треба було довести» [93, с. 3].

Митрополит А. Шептицький у свою чергу на 25 липня 1941 р. у відозві до хліборобів зазначав: «Селяни-хлібороби: німецька армія визволила Вас... виконуйте точно розпорядження голів Ваших сільрад (війтів) і Німецької армії. Ваші найближчі обов'язки: Політь, сапайте та нищіть бур'яни у

картоплі, буряках та ін.. Приготовляйте багато сіна та іншої зимової паші для худоби. Поладняйте Ваше рільниче знаряддя. Збирайте збіжжя дбайливо. Збіжжя якого не потребуєте відправляйте до збірень-пунктів за винагороду.

Тільки той, хто доставить свої продукти на пункти, має право на товари широкого вжитку, якщо тільки будуть в першу чергу призначені сільського населення. Хто продає зерно тайком у невідповідні руки – грішить проти Бога, держави і народу та підлягає суворій карі. М'ясо, молоко, яйця і птицю до найближчого збірного пункту. Доглядайте худобу, але не пасіть там, де можна зібрати сіно. Готуйте рілля до осінньої сівби. Помагайте у праці сусіду. Своєчасно засівайте поле» [92, с. 1].

Новий губернатор «Дистрикту Галичина» К. Ляш у зверненні від 3 серпня 1941 р закликав «щиро трудитися на своїх полях» та виконувати розпорядження нової влади. Разом з тим, застерігав, що «усякі шкідництва будуть карані з неблаганною суворістю» [93, с. 1]. Подібні звернення, дещо заспокоїли селян, проте, панічні настрої залишалися. Зокрема, люди, навчені радянською грошовою реформою, боялися продавати сільськогосподарську продукцію, чим спричинили певний її дефіцит. На сторінках преси з'явилися оголошення, що чинними є всі види валют, в тому числі і радянські карбованці [4, с. 2]. Дещо згодом офіційна влада видала низку розпоряджень для впорядкування фінансових справ. Зокрема, голова Бережанської української районної управи Фр. Бабяк наголосив, що грошовою одиницею є німецька марка і обіговою одиницею є також марка і тимчасово. Курс обміну 1 марка = 10 рад. крб. [6, с. 1].

У розпорядженні про введення валюти в області Галичина від 25 серпня 1941 р. на основі § 5 установленого декретом фюрера від 12 вересня 1939 р., з 8 вересня 1941 р. в «області Галичина законним середником зарплати були білети на злотих (далі – зл.) номіналом 500, 100, 50, 20, 10, 5, 2 і 1, що їх випустив емісійний банк у Польщі. Допущені сталеві монети 50 грошів, 20 і 10. Чинними були колишні польські монети 10, 5, 2, 1 зл., 50, 20, 10, 5, 2, 1 грошів. Аж до відкликання чинними були радянські монети 2 і 1 коп. в номіналі 2 і 1 грошів». Мешканцям міняли за курсом 5 крб. = 1 злотий, з 15 вересня 1941 р. по 27.09.41 рр. 1 німецька марка, відповідно до розпорядження привівнювалася до 2 злотих, чинних в Дистрикті Галичина [6, с. 1].

Населення відреагувало на таку політику по-своєму. Наприклад, «жінка продає в місті яйця. Міщанка питає ціну і чує відповідь. – за одне злотий. – Чому так дорого? – Де ж дорого, подешевшало: давніше було 2 яєць за 1 рубль, а я даю троє. – Але ж злотий – 5 рублів. – Мені, каже селянка, – все одно чи злотий чи рубль» [7, с. 2].

Згодом селяни адаптувалися до життя в нових суспільно-політичних реаліях. Принагідно зазначимо, що в різних окупаційних зонах, діяли різні правила. Хоча всі вони спрямовувалися на максимальну економічну експлуатацію окупованих територій. Населення цих земель було цілком залежним від нової влади, і практично не могло впливати на прийняття рішень. Сільське населення нацисти розцінювали лише як виробника сільськогосподарської продукції, котрі не мали права приймати участь у розподілі продукції [8, с. 89].

На території Львівської, Тернопільської та Станіславської областей 1 серпня 1941 р., розпорядженням нової влади, створено нову адміністративну одиницю «Дистрикт Галичина» у складі Генерального Губернаторства з центром у Кракові. У наказі про створення нової адміністративної одиниці, серед іншого зазначалося, що «приватна власність має бути знову повернена, свобода Вашого народно-культурного життя забезпечена й вільність релігійних практик загорожена». Також, відповідно до «Розпорядку про тимчасову безпеку цілого совітсько-російського майна в області Галичини» від 1 серпня 1941 р., все колишнє державне майно переходило у власність уряду Генеральної Губернії (в тому числі й колгоспи – примітка автора) [9, с. 1, 4].

Поліційну та адміністративну владу в селі здійснював війт громади, який відповідав за спокій і лад в селі. [10, с. 4]. Життя селян Галичини регламентували правила та норми, затверджені в Генеральній Губернії, а також постанови та розпорядження місцевих органів влади. Нормативна база, яка видавалася представниками влади, доводилася до місцевого населення за посередництва преси. Нове законодавство вимагало абсолютного їх виконання, в іншому випадку передбачалося жорстокі покарання. Населення зобов'язували виконувати розпорядження нової адміністрації, регламентували норми нічного переміщення населеними пунктами, за непокору владі оголошувалася смертна кара. Влада постійно нагадувала населенню, що смертна кара і колективна відповідальність – основні види покарань. Зокрема, § 5 п. 1 декрету фюрера від 12 жовтня 1939 р. вказувалося, що порушення законів, урядових наказів і розпоряджень (в тому числі невиконання обов'язку праці) каралося смертю [3, с. 55, 57].

У «Дистрикті Галичина» відповідно до розпорядження генерал-губернатора запроваджувався обов'язок праці для осіб віком від 18 – до 60 років [1, с. 188]. Обов'язок праці стосувався всіх працездатних громадян, котрі залучалися до роботи в сільському господарстві, для громадських робіт, ремонту доріг та водяної регуляції (меліорації – примітка автора), при ремонті залізниць

тощо [3, с. 61]. До громадських чи інших робіт викликали представники сільських управ, чи представники уряду праці. За виконану роботу виплачувалася винагорода відповідно до встановлених тарифів. За ухиляння від роботи передбачався арешт або відправлення до табору примусових робіт.

Щоб громадяни не уникали виконання обов'язку праці, запроваджувався процес прописки та реєстрації осіб працездатного віку, з обмеженням зміни місця проживання та праці. У Генеральній Губернії з 1 квітня 1942 р. діяв так званий «загальний мельдунковий обов'язок, відповідно до якого, усі, хто покидав населений пункт більше як на два місяці, мав повідомляти відповідні структури. Зазвичай цими питаннями на селі опікувалися війти. Крім того, з 1942 р. всі громадяни «Дистрикту Галичина» підлягали обов'язковому «поліційному зголошенню». Ця форма реєстрації громадян передбачала три пункти: прибуття до нової громади, вибуття з громади та зміна мешкання всередині громади [3, с. 60].

На основі наказу проводу відділу пропаганди від 16 серпня 1941 р. ч. Р/Н 16841, «всі заробкуєчі сільські музики Дистрикту Галичина мали зареєструватися в Краєвому інституті Народної Творчості у Львові, та отримати тимчасові легітимації для виконання свого фаху, і сплати відповідних податкових платежів» [10, с. 4].

Нова влада запровадила прибутковий, сільськогосподарський та низку інших податків і повинностей. Відповідно до першого розпорядження про скарбову адміністрацію в області Галичини з 12.00 год. Від 1 серпня 1941 р. безпосередні податки будуть такі, які діють в Генеральній Губернії. Збором податків та обов'язкових державних поставок відав Головний фінансовий відділ. Йому підпорядковувалися скарбові інспекторати, філії котрих діяли у містах Львів, Самбір, Станиславів, Коломия, Тернопіль, Золочів [12, с. 7].

На осіб, які займалися ремеслом, чи іншим видом діяльності в селах, поширювався «Розпорядок про вибирання данини з мешканців від 29.10.41». відповідно до якого, у кого прибуток був менше 10 тис. зл. платили – 25 зл., від 10 тис. зл. – до 15 тис. зл. – 50 зл., від 15 тис. зл. – до 20 тис. зл. – 75 зл., від 20 тис. зл. – до 30 тис. зл. – 100 зл., від 30 тис. зл. – до 40 тис. зл. – 125 зл., від 40 тис. зл. – до 50 тис. зл. – 150 зл., від 50 тис. зл. – до 100 тис. зл. – 300 зл., далі за кожні наступні 100 тис. зл. підвищувалася сума від 300 – до 500 зл. [13, с. 71].

Разом з тим, сільських ремісників звільнили від сплати окремого промислового податку за 1941 р. [14, с. 2]. Окрім того діяв прибутковий щорічний податок, котрий платили усі особи віком від 18 років. Ставка: до 2 тис. зл. – 12 зл., від 2 тис. зл. – до 10 тис. зл. – 25 зл., від 10 тис. зл. – до 15 тис. зл. – 50 зл., від 15 тис. зл. – до 20 тис. зл. – 75 зл., від 20 тис. зл. – до 30 тис. зл. – 100 зл., від 30 тис. зл. – до 40 тис. зл. – 125 зл., від 40 тис. зл. – до 50 тис. зл. – 150 зл., від 50 тис. зл. – до 100 тис. зл. – 300 зл., далі за кожні наступні 100 тис. зл. підвищувалася сума від 300 – до 500 зл. Громада могла звільнити від сплати податку осіб, що мали незначний прибуток, або тих, хто отримав соціальну допомогу [15, с. 137, 138]. Прибутковий податок сплачували 10 березня, 10 червня, 10 вересня і 10 грудня поточного року [16, с. 4].

З 1 квітня 1942 р. окупаційна влада запровадила додатково до сільськогосподарського податку військовий податок. Його розмір становив 200 % від основної суми сільськогосподарського податку. З господарств, що володіли землями до 50 га сплачувалося 200 % державного ґрунтового податку. Хто мав більше 50 га – 100 %. Податок сплачувався двічі на рік – 31 травня і 15 вересня відповідного року [17, с. 191]. Військовий податок запроваджено розпорядженням заступника генерал-губернатора від 5 лютого 1943 р. й продовжено на 1943 р. Його сплачували упродовж 30 квітня – 15 листопада. Окрім того, військовий податок сплачувався і від нерухомості, звільненої від державного ґрунтового податку [18, с. 71].

На 1941–1942 бюджетні роки тимчасово введено податок на собак. 50-ти % знижку давали собакам, які охороняли заводи, склади. Звільнення від сплати податку надавав окружний староста. Річні ставки були такими: за одного собаку податок складав у розмірі 20 зл, за двох – 30 зл., за трьох – 40 зл. Для прикладу, у містах за одного собаку платили – 30 зл., за двох – 40 зл., за трьох – 50 зл., а за собаку у звіринці – 80 зл. Хто не платив податку, отримував 100 % штраф від суми податку, крім того, собаколови мали право знищити собаку. Тим не менше, знищення собаки не звільняло власника від сплати податку і матеріального покарання [19, с. 8]. Інколи селяни писали прохання до місцевої влади, щоб та давала дозвіл тимчасово не платити цього податку.

Окремий наказ вимагав того, щоб під час перебування собак поза оселями, їх необхідно було мати на прив'язі. Аналогічна ситуація стосувалася й сторожових собак. Собаки і коти, які перебували далі за 50 м від обійстя, без господаря, могли бути застрелені чи зловлені без відшкодування. Хто противився цьому припису, міг бути покараним штрафом у розмірі до 250 зл., а у випадку його несплати – арештом [20, с. 2].

Селян, які намагалися ухилитися від сплати податків чи виконання трудових повинностей, чекали високі штрафи грошима, а у випадку повторного порушення, чи несплати штрафу –

підлягали тюремному ув'язненню [1, с. 188]. Зокрема, ті, хто вчасно не сплатив податків, через місяць від крайнього терміну, підлягав арешту на три місяці. Дія вчинена повторно, каралася арештом на невизначений термін [21, с.422]. Розпорядженням Г. Франка від 23 вересня 1943 р. за махінації з податками передбачався штраф до 200 тис. зл. [22, с. 606].

Попри безлічі запроваджених німецькою владою податків, основним завдання окупаційної адміністрації у перші місяці війни, було забезпечення максимальної здачі сільськогосподарської продукції селянами. Для цього використовували обов'язкові державні сільськогосподарські поставки – контингенти. Контингент – податок, який кожен селянин добровільно і своєчасно з повним розумінням віддає державі. За це отримував картки на одяг, взуття, товари у кооперативі (цукор, нафту) тощо [23, с. 1]. Окупаційна адміністрація закликала селян контролювати один одного, щоб усі здали контингент [24 с. 2].

Сплата земельного податку та норми поставок контингенту регламентувалися «Запорядком про ґрунтовий податок у області Галичина» від 7 листопада 1941 р. Відповідно до розпорядження, податок сплачувався лише за частину 1941 р. [1, с. 83–84]. Владою встановлювалися наступні норми контингенту основних сільськогосподарських культур: 100 кг зерна від 1 га посіву, 800 кг картоплі за 1 га, 20 % курей і качок, 50 % гусей, м'яса телячого, волового і вепрового (як за більшовиків – примітка автора) [25, с. 1]. За доставлене збіжжя платили за державними цінами. Наприклад, за кожні здані 100 кг пшениці – 90 крб., та додатково 10 крб. премії, за 100 кг жита 70 крб. та 10 крб. премії. Премію давали тим, хто виконав поставки до кінця вересня 1941 р. [26, с.4].

У такий спосіб створювалася видимість того, що продукти не вилучаються, а викуповуються. Однак за виручені кошти, селяни майже нічого не могли придбати для себе. Для прикладу один день лікування у лікарні коштував 20 крб., огляд лікаря – 5 крб. Хто не мав грошей лікували безкоштовно за довідкою сільської управи [27, с. 2]. Інформація щодо цін на 1943 р. подана у таблиці 1.

Таблиця 1

№ п/п	Назва товару	Закупівельна ціна млина за 100 кг.	Відпускна ціна споживачеві до 10 кг (за 1 кг).	Відпускна ціна споживачеві понад 10 кг (за 1 кг).
1	Жито	30 зл.	0.55 зл.	0.50 зл.
2	Пшениця	40 зл.	0.50 зл.	0.55 зл.
3	Ячмінь	30 зл.	0.55 зл.	0.60 зл.
4	Овес	29 зл.	0.60 зл.	0.65 зл.
5	Горох	70 зл.	90 зл./100 кг	90 зл./100 кг
6	Квасоля	55 зл.	75 зл./100 кг	75 зл. / 100 кг
7	Сіно	10 зл.	14.50 зл./100 кг	14.50 зл./100 кг
8	Солома	4.50 зл.	8.50 зл/100 кг	8.50 зл/100 кг

[28, с. 463].

Окрім того, якщо вологість зерна перевищувала 16 % знімали за кожні 100 кг жита/пшениці 0,25 зл., за ячмінь/овес – 0,20 зл., стручкові плоди – 0,50 зл., якщо норма вологості перевищувала на 2 % від 16 %, то знімали за кожен відсоток 0,20 зл. за 100 кг [29, с. 453].

Загалом, можемо стверджувати про сталість цих норм, адже місцеві керівники часто змінювали розміри поставок на свій розсуд. Наприклад, 15 вересня 1941 р. керівник сільськогосподарського відділу Тернопільщини встановив контингент для Зборівського повіту в розмірі 120 тис. ц пшениці та жита, 107 тис. ц ячменю і вівса. На всі закиди, що норми явно завищені, відповідь була однозначною: «контингент є остаточний і ненарушимий» [30, с. 2]. До 15 жовтня 1941 р. необхідно було здати все збіжжя. Для власних потреб дозволялося залишити 150 кг пшениці, максимум 50 % від зібраного вівса і 25 % ячменю. У разі невиконання поставок, передбачалася конфіскація всього урожаю [30, с.2]. При здачі контингенту можна було замінювати зерно ячменю на овес, жито на пшеницю і в зворотній пропорції [31, с. 4].

Щоб пришвидшити збір урожаю та прискорити виконання норм сільськогосподарських поставок, влада Коломийського, Снятинського і Городенківського повіту просила місцевих господарів, щоб на час жнив приймали на роботу гуцулів [32, с. 4]. При цьому регламентувалися норми оплати праці найманих працівників: «1 кг хлібного збіжжя за 1 день робіт натуроплатою» [33, с. 463].

На час виконання контингентів, губернатор Галичини заборонив вільний продаж картоплі, окрім урядових пунктів. За недотримання вимог передбачався арешт до трьох місяців або 10 тис. зл. та конфіскацію всіх запасів [34, с.1].

На час виконання зернових контингентів, закривалися усі млини, відповідно до розпорядження начальника обласного господарського уряду. Наявні запаси зерна дозволяли молоти лише з дозволу управи повіту, або збірної громади. Прохання про запуск млина громади подавалося до

окружного господарського уряду. З 10 жовтня 1941 р. господарям видавали довідки на перемелювання тимчасово 20 кг хлібного збіжжя на одного члена родини. Для круп з пашного збіжжя, проса, гречки, довідки по 10 кг на одного члена родини. Подальша доля видачі довідок залежала від виконання контингентів. Селяни мали молоти в тому млині, на який виписувалася довідка. Довідку потрібно було мати при собі під час транспортування зерна до і з млина. Після помолу зерна, довідку потрібно було здати в управу, яка її видала. Брати гроші за помол зерна заборонялося. Мельники оплату брати натурою перед помолом. За жито, пшеницю, із співвідношення за 100 кг зерна на муку або грисік 20 кг, з чого 5 кг млин платив грішми встановлений податок. За пашне збіжжя (ячмінь, овес, мішанка) на муку, або крупу 15 %, на дерть – 8 %, на роздушений корм – 6 %. За гречку і просо на муку чи крупи – 30 % [35, с. 2–3].

Ріпак для контингенту селяни мали здавати у співвідношенні 25 % урожаю на насіння, 75 % державі [36, с. 3].

У 1942 р. часові межі здачі контингентів дещо змінили. 60 % визначеної норми потрібно було виконати до кінця вересня, решту до 30 листопада. Якщо попереднього року норми поставок визначала окупаційна адміністрація, то у цьому році з метою справедливого та рівномірного накладення поставок, створювалися так звані «контингентові комісії», з числа членів сільської управи, місцевих священиків та авторитетних господарів.

Розпорядженням Г. Франка від 23 вересня 1943 р. змінено терміни сплати ґрунтового податку до 30 квітня і 15 жовтня наступного господарського року. [37, с. 583].

З метою контролю ринку сільськогосподарської продукції, окупаційна адміністрація у перші місяці приступила до упорядкування базарної торгівлі. Влада визначала дні та час торгів, а також перелік продуктів, якими дозволялося торгувати. Зокрема, в Коломиї, Косові, Снятині, Заболотіві, Кутах, Печеніжині, можна було торгувати лише у вівторок та п'ятницю з 08.00 год. – до 15.00 год. Гуртова та обмінна торгівля заборонялися. Крім того було заборонено продавати зерно і борошно, кукурудзу, гречку, просо, картоплю, м'ясо, рогату худобу, овець, свиней, олію, молоко і молокопродукти. За порушення припису передбачено штраф у розмірі 1000 зл. [38, с. 4]. Щоб попередити подібні порушення, на сторінках україномовної преси, публікували такого типу повідомлення: «Матильда Пачковська з с. Клепарова забула про ціни, і брала на ринку по 60 крб. Забрали до поліції, де вона прийняла тверді ціни» [39, с. 4].

Закупівлю товарів першої необхідності селяни здійснювали лише за виданими окупантами спеціальними талонами, що підтверджували виконання ними норм постачання сільськогосподарської продукції [1, с. 190]. Так, за здане насіння олійних культур: преміальний квит «О», передбачав відпуск текстилю на 20 % вартості доставленого зерна за 100 кг. Крім того, давали $\frac{1}{2}$ л горілки, $\frac{1}{2}$ л нафти. За бажанням давали 3 л їдомого олію і 30 кг макухи. За здане зерно, квит «А» давали додатково $\frac{1}{2}$ л горілки та 1 л нафти. За лляні коноплі, квит «Г», відпускали текстилю на 25 % вартості, додатково відпускали на 25 % горілки. За картоплю – відпускали на квит залізо від $\frac{1}{4}$ – до $\frac{1}{3}$ від вартості зданого контингенту, додатково 2 л горілки та 150 цигарок за кожну здану тону. Яйця оплачувалися за кожен зданий кг – $\frac{1}{2}$ кг цукру [40, с. 5].

Встановлювалися спеціальні преміальні норми. Наприклад, за здані 100 кг ярини отримували 50 цигарок, $\frac{1}{4}$ л горілки і $\frac{1}{4}$ кг мармеладу або масло меду. За 100 кг цибулі – 100 цигарок, $\frac{1}{2}$ л горілки і $\frac{1}{4}$ кг мармеладу чи масло меду. За зернисті або кісточкові овочі I-го сорту – 100 цигарок, $\frac{1}{2}$ л горілки, 1 кг мармеладу, II-го сорту – 100 цигарок, $\frac{1}{4}$ л горілки і 1 кг мармеладу [41, с. 5]. Тим, хто до 1 лютого 1942 р. здав половину визначеного контингенту, давали премію. Для прикладу, за 100 кг насіння конюшини давали 100 кг цукру, 10 л нафти, 10 л горілки, 1000 штук цигарок та 15 кусків мила [42, с. 4]. У с. Тростянець Бережанської округи за вчасно зданий контингент отримало: 54 м фланелі – по 3,50 зл./м, 35,5 м підшивки – по 5,90 зл./м, 27 м перкалю – по 1,29 зл./м, 20 м сукна на одяг – по 50 зл./м, 15 покривал – по 13,30 зл./шт., окрім того залізо й шкіру [43, с. 5].

У 1943–1944 рр. преміювальну систему дещо змінили. За здані продукти, селянам нараховували преміальні одиниці. Крім урядової ціни за 100 преміальних одиниць давали преміальні марки ціною 10 пунктів. Відповідно до спеціальної таблиці нараховані пункти обмінювалися на товари загального вжитку. Зокрема, 10 пунктів = 2 пункти текстилю; 1 пункт заліза = $\frac{1}{4}$ кг заліза; 1 пункт шкіряних товарів = по ціні товару 1 зл.; 1 пункт засобів миття і свічок = по ціні 1 зл.; 1 пункт речей домашнього вжитку = 0,5 зл. ціни товару; 2 пункти горілки = $\frac{1}{4}$ л; 2 пункти цигарок = 15 штук цигарок; 10 пунктів = 400 м ниток [44, с. 1–2]. Преміальні норми за 100 кг зданих зернових продуктів нараховувалися наступним чином: жито 100 пунктів, пшениця 130 пунктів, ячмінь 100 пунктів, овес 80 пунктів, кукурудза 100 пунктів, гречка 100 пунктів, просо 100 пунктів, горох жовтий 200 пунктів, зелений горох 200 пунктів, звичайний горох 150 пунктів, боби 200 пунктів, сочевиця 200 пунктів, рапс 350 пунктів, льон 300 пунктів, конопля 250 пунктів, мак 500, гірчиця 300 пунктів, соняшник 300 пунктів. Картоплю купували за 1 кг – 1 зл. = 3 пункти. Продукти садівництва 1 зл. = 1 пункт [44, с. 5].

Хто не виконував норм контингентів, оголошувався саботажником, підлягав високим штрафам, конфіскації всієї сільськогосподарської продукції та реманенту, в особливих випадках, відправленню до таборів примусової праці на термін від 2 – до 6 місяців. Крім того, за нанесення шкоди державним сіножатям (випасом худоби або нищенням трав) передбачався штраф 1000 зл. [45, с. 2].

Після здачі контингентів, залишки продукції селяни мали право вільно продавати, але не на ринках, а лише через мережу державних заготівельних контор, чи за посередництва українських кооперативних організацій, за чітко регламентованими цінами. Розпорядженням Центральної сільськогосподарської станиці «Дистрикту Галичина» від 29 серпня 1942 р. до здачі контингенту мешканцям сіл Галичини заборонялося продавати птицю, яйця та мед [1, с. 190].

11 липня 1942 р., відповідно до розпорядження генерал-губернатора Г. Франка в «Дистрикті Галичина», на час збору урожаю, від 1 серпня – до 1 листопада 1942 р. у селах запроваджувався надзвичайний стан. У 1943 р. надзвичайний стан у селах тривав з 15 липня – до 20 грудня [1, с. 191]. Окрім того, часопис «Сільський господар» повідомляв, що до 31 серпня 1943 р., з метою охорони пшеничних полів від злодіїв, заборонено перебувати на полях, польових дорогах і випасати худобу з 22.00 год. – до 05.00 год. Поліція мала право застосовувати зброю до порушників [47, с. 6]. Крім того, на час жнив, наказом губернатора «Дистрикту Галичина» від 25 лютого 1943 р. переносили на найближчі неділі усі релігійні свята, які випадали серед тижня Трьох царів, Вознесіння Господнє, Божого Тіла, Всіх Святих [48, с. 112].

Стимулювали виконання контингентів і за допомогою пропагандистських фільмів, котрі транслювалися впродовж лютого-березня 1943 р. в кінотеатрах окружних міст, відповідно до затвердженого графіку [49, с. 3].

Нацистська адміністрація, всупереч надіям місцевого населення, щодо націоналізованої більшовиками землі не переглядалася. На місці створених у 1940–1941 рр. колективних господарств, німці утворили державні господарства, так звані «лігеншафти», хоча і нові господарі декларували ліквідацію колгоспної системи. Разом з тим, залишалися й одноосібні господарства.

За час губернаторства К. Ляша, впродовж серпня 1941 – по січень 1942 рр. в Галичині не відбулося радикальних аграрних перетворень, хоч частину колгоспних земель і було повернуто селянам, але не на правах власності, а лише в короткотермінову оренду. Натомість, новий губернатор О. Вехтер 17 лютого 1942 р. виступив з ініціативою надання селянам землі у приватну власність, мотивуючи це тим, що селяни почнуть працювати продуктивніше, від чого зросли б контингенти та розміри податків [1, с. 189]. Однак у 1942 р. вище нацистське командування не було готовим до таких кроків.

На основі отриманого від Г. Гімлера листа, в якому О. Вехтерові дозволялося надати право приватної власності на землю тим селянам, що повністю і своєчасно виконали державні поставки за 1941 і 1942 рр., губернатор розпорядженням від 24 квітня 1943 р. дозволив приватну власність на землю, націоналізовану за радянської влади [50, с. 633]. Проте на практиці це розпорядження так і не було виконане.

Німецька адміністрація організувала в Галичині кампанії зі збору різноманітних речей, старих металевих виробів, вживаного одягу, використаного паперу та гуми [1, с. 188]. Згідно із розпорядженням від 13 березня 1943 р. про збір відпадків (відходів – примітка автора), селяни мали здати відходи заліза, ганчір'я, медалі, пляшки, папір, волосся, гуму, шерсть і кісті зарізаних тварин [51, с. 5]. Зокрема, Самбірська німецька повітова господарська команда повідомляла, що сирі й виправлені шкіри, вуха, шерсть, роги, копита належить віддавати на урядові станиці шкір у Самборі, за що держава платила кошти. За невиконання розпорядження передбачалося покарання [52, с. 3]. Крім того, селян закликали здавати кожухи й теплий одяг для потреб німецької армії. Зокрема, акції збору відбувалися у селах Ворохта й Татарів на Станиславщині [53, с. 4].

Поряд зі збором харчів, німецька військова адміністрація намагалася налагодити комунікацію. Адже, якщо між великими населеними пунктами ще існували більш-менш пристойні шляхи сполучення, то в сільській місцевості їх стан був катастрофічним. Часто навесні і восени серед села коні топилися по шию і не могли тягнути порожнього воза. Господарі ляпалися невідомо на кого за поганий шлях, але при тому нічого не робили [54, с. 2].

Поточним ремонтом доріг займалися військові саперні відділи. Згодом почали залучати селян, запровадивши «шарваркові обов'язки. Восени 1941 р. влада рекомендувала місцевим громадам провести так звані «дні вулиць» та «дні шляхів». Під час цих заходів селяни мали виконати поточний ремонт шляхів та мостів [55, с. 6]. У населених пунктах громади мали викопати при дорогах зливні рови для відведення води. На узбіччях доріг загального користування – усунути забур'яненість, і в подальшому його не допускати. Влада у свою чергу мала допомагати громадам морально, технікою і визначенням дня початку робіт [56, с. 3].

У 1942 р. «шляховий тиждень» проголошувався з 22 – до 27 червня. У цей час, усі чоловіки й жінки старші 16 років, без постійної роботи, мали зголоситися до «свого найближчого шляховика»

із власним інвентарем. Робочий день тривав 10 год. За невиконання розпорядження передбачався штраф до 100 зл. за кожен день або відправлення до карного табору праці у Львові [57, с. 4].

Шарваркові повинності нараховувалися відповідно до земельного податку і не могли перевищувати його розмірів на 200 %. Збільшення норм регламентував окружний староста. Ставка оплати для однокінної підводи становила 12 зл. на день, двокінної – 20 зл. на день, оплата праці візника – 4 зл. на день на одну особу. Підводи використовувалися для виконання робіт на віддалі до 6 км, особи зобов'язані до роботи мали працювати на відстані не далі за 4 км. Відшкодування за шарваркові роботи передбачалися, в тому випадку, коли обсяг роботи перевищував шарваркові норми. Звільнення від цього обов'язку у виняткових обставинах міг надати окружний староста. Хто не виконував обов'язку – штраф 1000 зл., а у випадку несплати – арешт до трьох місяців. Як виняток, окружні господарства могли цілком або частково звільняти сільських агрономів від шарваркової повинності та виконання гужових повинностей [58, с. 2].

В окремих випадках окупаційна влада крім покарань селян, використовувала й систему премій. Наприклад, грошовою винагородою премійовано волосного старосту с. Пустомити В. Боровика та дорожника І. Гавенка за відбудування 12 км дороги в селі [59, с. 1].

У зимовий період місцеве населення залучали до очищення шляхів від снігу. Взимку 1941–1942 рр. дороги очищали від снігу за допомогою дерев'яних плугів на кінній тязі, залізним плугом на тракторній тязі та автомобілів з почепленими плугами. Подібні засоби використовували переважно військові саперні підрозділи. Для розчищення більшості шляхів використовували працю «колон загортачів снігу з лопатами». Такий вид робіт вимагав кооперації кількох сільських громад [60, с. 3]. Обов'язок чищення доріг виконували громадяни віком від 15 – до 60 років. Відповідальність за виконання цих робіт лежала на війтах громад. Було розроблено окремий графік, який регламентував кількість залучених до виконання робіт селян. Так, якщо встановлено I-й «алярмовий» ступінь (легкий сніг) працювали малі робітничі громади. Якщо встановлено II-й «алярмовий» ступінь (сильний сніг, але рух не перекритий) збирають населення міст і сіл віддалених на 5 км. від дороги. Якщо встановлено III-й «алярмовий» ступінь (дуже сильний сніг, перекрито дороги) збиралося все населення котре проживало до 5 км від дороги. Також залучалися «рятункові команди» з сіл в окрузі 10 км до доріг. За невиконання наказів війта – штраф 500 зл. За зволікання з чищенням доріг для війтів штраф 1000 зл. [61, с. 6]. Крім того, влада забороняла викидати сніг з подвір'їв на проїжджу частину дороги, за що передбачено значні штрафи [62, с.5]. Крім того, під час ожеледиці, селяни мали посипати дороги піском або попелом.

Відповідно до поліцейного розпорядження від 30 жовтня 1943 р. про вуличні таблички, повітовий староста вимагав встановити в селах на перехрестях вулиць, таблиці із зазначенням їх назв латинськими буквами, крім того, на будинках рекомендували встановлювати номери [63, с. 638].

Ще однією повинністю для селян були так звані «форшпани» – обов'язок перевозити певні товари, чи контингент на вимогу представника окупаційної адміністрації, чи війта. Цей обов'язок нагадував радянські гужові повинності з тією різницею, що німці надані послуги символічно оплачували. Зокрема, на Прикарпатті за використання однокінних підвод селянин отримував за один день роботи 9–12 зл., відповідно парний – 15–18 зл. Відмова оплати за встановленими тарифами для замовника послуг складала штраф у розмірі 1000 зл. [64, с. 3]. Наприклад, за відмову організувати перевезення селянами с. Іспас – окружного старосту оштрафували на 1000 зл., а солтиса – на 100 зл. [65, с. 6]. Разом з тим, відмова селян виконувати згадані повинності, тягнула за собою відповідні покарання. Наприклад, газета «Воля Покуття» повідомляла про те, що за невиконання форшпанів покарали низку господарів, при цьому кожного оштрафували на 500 зл., крім того вони мали возити визначені для них норми без оплати, відповідно до наказу окружного старости [66, с. 6].

Ще одним обов'язком селян перед німецькою владою, стало примусове протипожежне страхування житлових будинків та господарських споруд, запроваджене розпорядженням від 16 січня 1942 р генерал-губернатором Г. Франком. Принагідно відзначимо, що такої повинності німецькі селяни не мали. Виконання цієї повинності стимулювали різноманітними способами. Від елементарного залякування штрафами та арештами – до публікації в україномовній пресі повідомлень про відшкодування громадянам у випадку пожеж, як це мало місце у селах Осівці, Бобулинці і Білявинці на Тернопільщині, де згоріло 860 хат, проте держава виплатила селянам 1,5 млн зл. допомоги [67, с. 5]. Влада вимагала, щоб при кожній хаті була «бочка з водою, гак на довгій жердці, мітла до здушування іскор, драбина, відра» [68, с. 4].

Виконанням контингенту меду та іншої продукції бджільництва опікувалося створений у Львові при хліборобській палаті «Союз пасічників при Дистрикті Галичина». У його складі діяло товариство «Рій», яке безпосередньо скуповувало в селян мед та віск, постачало членам товариства необхідний інвентар, вошину та розподіляло цукор для підгодівлі бджіл [69, с. 4]. При вступі в товариство обралося одноразова плата 1 зл. та щорічний внесок 10 зл. Кожен член товариства,

коли здавав заготівельним організаціям мед за державними цінами, отримував за державною ціною 7 кг цукру на одну бджолосім'ю і 1 кг для годівлі, додатково до зданого меду – 2 кг цукру [70, с. 3]. Зазначимо, що у 1942 р. «Союз пасічників» нараховував 22800 членів, у власності яких було 225 тис. вуликів. Для порівняння, на території Східної Галичини станом на вересень 1939 р. було офіційно зареєстровано 1 млн бджолосімей.

Крім сплати обов'язкових державних податків та виконанні всіх повинностей, додатково з українських селян збирали так звані «національний податок», для потреби Українського Центрального Комітету. Вказані кошти спрямовувалися для потреб полонених українців, допомоги голодуючим, підтримку діяльності українських освітніх закладів. Тих господарів, хто не здавав, ганьбили у кожній україномовній газеті, де систематично друкували списки тих, хто жертвував і тих, хто ігнорував. Відповідальним на місцях за збір цього податку був Український повітовий комітет [71, с. 3]. Для прикладу, до половини травня 1942 р. громади Скільщини сплатили 14986 зл., національного податку [72, с. 6].

Українських селян спонукали допомагати учням та студентству купували так звані «цеголки» студентського фонду номіналом по 1;2;5 зл. Таким чином, у 1942 р. зібрано 7 тис зл. на потреби учнівської молоді. Окремі села купували від 50 – до 100 «цеголок» [73, с. 7]. Динаміку підтримки такого виду платежів ілюструє публікація у газеті «Чортківська думка», подаючи статистику в Бережанському повіту за 1942 р. Зокрема, із сіл повіту найбідніше с. Шибалин – 328 зл. в купило «цеголок» на 150 зл., с. Стриганівці – 311 зл., с. Вів'ся – 185 зл., с. Вербів – 152 зл., с. Куряни – 112 зл., с. Тригуби – 90 зл. [74, с. 3]. Крім того, селяни, які були членами українських культурно-освітніх товариств, добровільно на потреби цих інституцій сплачували щорічно відповідно до кількості землі: за 2 морґи – 1 зл.; 2,5 морґа – по 0,5 зл. від морґа; 6–10 морґів – по 0,7 зл. від морґа; 11–20 морґів – по 1 зл. за морґ; понад 20 морґів – по 1,5 зл. від морґа [75, с. 3].

Спеціальним розпорядженням регламентувалася здача селянами державі молокопродуктів. У 1941 р. кожен селянин, який мав корову, повинен був здавати у приймальні пункти наступні норми молока: з однієї корови 1 л вдень, з двох корів – 2,5 л, трьох – 4 л, чотирьох – 6 л, п'яти – 10 л. Влада заборонила відбирання та продаж сметани, виготовлення в домашніх умовах масла, продаж молока приватним особам та підгодівлю телят молоком [76, с. 4].

У випадку не виконання норм поставок, передбачався штраф в розмірі 3 тис. зл. або 28 днів арешту [77, с. 2]. Для прикладу, за невиконання контингенту зі здачі молока на с. Рожнів наклали 2 тис. зл. штрафу, а на війта персонально – 200 зл. [78, с. 3].

У 1943 р. норми здачі селянами молока і масла влада переглянула. У наказі керівника головного відділу харчування і сільського господарства уряду Генеральної Губернії від 27 лютого 1943 р. серед іншого зазначалося, що «...кожен хто мав корову в рік мав здати найменше 800 кг. молока від корови». При тому, якщо було теля, яке плекалося більше 6 місяців, то зменшували норму до 500 кг. Вміст жиру в молоці мав бути не меншим 2,7 % і цей відсоток не можна було порушувати. Молоко з меншим вмістом жиру приймалося, але не зараховувалося до виконання норм поставки. У тому випадку, коли господар не міг виконати норми поставки, губернатор області міг дозволити здати молочарні 25 кг масла в рік на одну корову, а якщо було теля то 15 кг. У випадку, якщо корова, давала меншу норму молока від річної, при наступному ветеринарному огляді її відбракували на заріз» [79, с. 163]. У 1943 р закупівельна ціна 1 л молока становила 1,35 зл., при роздрібній – 1,50 зл. Закупівельна ціна 1 кг масла 6,14 зл., при роздрібній – 7,04 зл. [80, с.493]. У 1944 р. влада підняла норму поставки до 4,5 л молока з корови вдень. Пропорційно зростала і кількість масла [81, с.5].

Щоб селяни виконували обов'язкові поставки м'яса, окупаційна влада розпорядженням від 30 вересня 1941 р. заборонила домашній забій худоби, без відповідного письмового дозволу посадика громади. Місцеві керівники мали вести облік подібних дозволів. У випадку порушення припису, на винуватців чекав штраф 1000 зл. або арешт до трьох місяців. При тому м'ясо вбитих тварин підлягало конфіскації [82, с. 2]. Забій тварин дозволявся лише у спеціалізованих міських різницях, під наглядом ветеринара [83, с. 6]. При тому бралася платня відповідно до встановлених тарифів. За заріз худоби до 50 кг живої ваги – 15 зл., до 100 кг – 20 зл., за кожні наступні 50 кг. додатково сплачувалося 10 зл. і більше. Різникам, які здійснювали заріз без дозволу, грозив 500 кратний штраф від тарифної ставки [84, с. 8].

Принагідно влада нагадувала селянам, що виготовлення горілки було виключно державною монополією [85, с. 172.].

Передбачаючи незадоволення селян новими податками і повинностями, губернатор Галичини О. Вехтер під час виступу у Кам'янці-Струмиловій, перед посадниками і волосними старостами, серед іншого зазначав, що «...напевно Ваші селяни приходитимуть до Вас і будуть казати Вам, що деякі розпорядки є тяжкі і непотрібні. Я переконаний, що ці розпорядки є необхідні, щоб досягнути намічену мету в цілій Європі. І будьте певні, люди, що Вас лають, пізніше скажуть, що Ви мали

слушність, і це буде Вам нагорода за службу» [86, с. 2]. З метою стимулювання роботи місцевих керівників, влада використовувала різноманітні нагороди та премії. Зокрема, за успішне виконання норм контингенту 29 вересня 1943 р. в м. Підгайці, в залі Народного дому, повітовий комендант Г. Ткачик дав похвальні грамоти керівникам громад сіл Білокриниці, Мужилова й Телячого за «совісне» виконання контингенту [87, с. 6]. Натомість, за невиконання розпоряджень окупаційної влади, солтисів та в'їтів чекали покарання. Зокрема, за саботаж виробничих та ремонтних робіт, на громаду с. Слобідка Лісна накладено штраф у розмірі 2 тис. зл., на в'їта – 200 зл., на волосного агронома – 100 зл. [88, с.4]. У с. Таурів Бережанського повіту, за приховування від оподаткування 1000 га землі, накладено на громаду села штраф у розмірі 10 тис. зл., який та мала сплатити до 15 січня 1943 р. [89, с.6].

З початком окупації на території Східної Галичини існувала заборона на продаж коней. Окрім того, згідно із розпорядженням губернатора від 30 квітня 1943 р. запроваджено обов'язкову реєстрацію коней. Окреме розпорядження від 5 липня 1943 р. зобов'язувало провести у серпні 1943 р. реєстрацію усіх фруктових дерев в генерал-губернаторстві [90, с. 353].

Таким чином, німецька окупаційна влада в короткий термін розробила і запровадила розгалужену систему оподаткування селян Східної Галичини. Були створені спеціальні структури, підібрані відповідні кадри. Налагоджена система сплати селянами податків набрала тотального характеру. Покарання селян за їх несплату було різноманітним й доволі жорстоким. Селяни Східної Галичини опинилися в ситуації, коли їх господарювання на землі не могло давати прибутків для покращення свого економічного становища. Селяни не були абсолютно вільними у розпорядженні ні власними коштами, ні вирощеною продукцією. Натомість, цілком і повністю залежали від рішень нацистської окупаційної адміністрації. Такий стан справ, змусив частину селян долучитися до антинацистського руху Опору.

Список використаних джерел

1. Боляновський А. Соціальний аспект гітлерівського «нового порядку» в Галичині у 1941–1944 роках / А. Боляновський // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Вип. 33. – 1998. – С. 186–194.
2. Українська легальна преса періоду німецької окупації (1939–1944 рр.): іст.-бібліогр. дослідж.: у 2 т. / К. Курилишин; відп. ред. Л. В. Сніцарчук; НАН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника, Від. україніки, Від-ня «Наук.-дослід. центр періодики». – Л.: [б. и.], 2007. – 592 с.
3. Українське життя в умовах німецької окупації (1939–1944 рр.): за матер. укр. легальної преси: моногр. / К. Курилишин; НАН України, Львів. нац. наук. б-ка України ім. В. Стефаника [та ін.]; ред. М. Романюк. – Л.: ЛННБ України ім. В. Стефаника, 2010. – 328 с.: іл.
4. Грошева справа // Терехівські вісті. – 20 липня 1941. – С. 2.
5. Перше свято на визволеній землі // Бережанські вісті. – 24 липня 1941. – С. 1.
6. Розпорядження про введення золотої валюти в області Галичина // Бережанські вісті. – 11 вересня 1941. – С. 1.
7. Колонка гумору // Бережанські вісті. – 25 вересня 1941. – С. 2.
8. Генеральний план «Ост» // – Воєнно-історический журнал. – 1960. – № 1. – С. 84–94.
9. Прокламація до населення Галичини! // Денник розпоряджень для Генерального Губернаторства. – 1941. – С. 1, 4.
10. Наказ від 15 липня 1941. коменданта капітана Юргенса // Жовківські вісті. – 20 липня 1941. – С. 4.
11. Оповідка // Львівські вісті. – 22 серпня 1941. – С. 4.
12. Перший розпорядок про Скарбову Адміністрацію в області Галичини від 1 серпня 1941. // Денник розпоряджень для Генерального Губернаторства. – 1941 р. – С. 7.
13. Розпорядок про вибирання данини з мешканців від 29 жовтня 1941. // Денник розпоряджень для Генерального Губернаторства. – 1941. – С. 71.
14. Промисловий податок на 1941 р. // Українські вісті. – 21 грудня 1941. – С. 2.
15. Розпорядок про збір данини від 6 грудня 1941. // Денник розпоряджень для Генерального Губернаторства. – 1941. – С. 137, 138.
16. Прибутковий податок // Останні вісті. – 27 листопада 1941. – С. 4.
17. Розпорядженням про воєнний податок до ґрунтового податку від 16 квітня 1942. // Денник розпоряджень для Генерального Губернаторства. – 1941. – С. 191.
18. Розпорядок про вибирання данини з мешканців від 29 жовтня 1941 // Денник розпоряджень для Генерального Губернаторства. – 1943. – С. 71.
19. Тимчасове зарядження оподаткування собак в окрузі Коломия від 17 листопада 1941 р. // Воля покуття. – 23–26 листопада 1941. – С. 8.
20. Наказ окружного старости Асбаха. // Бережанські вісті. – 6 листопада 1941. – С. 2.
21. Розпорядження про заходи податкових вимог до не німців від 21 липня 1943. // Вісник розпоряджень для Генеральної Губернії. – 1943. – С. 422.
22. Розпорядженням Г. Франка від 23 вересня 1943. за махінації з податками. // Вісник розпоряджень для Генеральної Губернії. – 1943. – С. 606.
23. Обов'язок села у воєнний час. // Бережанські вісті. – 11 грудня 1941. – С. 1.
24. По селах ходить багато спекулянтів. Їх гнати геть! // Бережанські вісті – 11 грудня 1941. – С. 2.
25. Постачаймо контингент. // Жовківські вісті. – 19 жовтня 1941. – С. 1.
26. Хлібороби Галичини! // Зборівські вісті. – 31 серпня 1941. – С. 4.
27. До селян Бережанського району // Бережанські вісті. – 10 серпня 1941. – С. 2.
28. Закупівельні ціни на зерно // Вісник розпоряджень для Генеральної

Губернії. – 25 серпня 1943. – С. 463. 29. Розпорядження про ціни на зерно на 1943–1944 господарські роки // Вісник розпоряджень для Генеральної Губернії. – 25 серпня 1943 р. – С. 453. 30. Справа харчів // Зборівські вісті. – 21 вересня 1941. – С. 2. 31. Звернення Крайс і штабдартгавтмана в Тернополі до панів повітових старост в Тернополі, Теребовлі, Скалаті, Збаражі, Зборові від 6 вересня 1941. // Зборівські вісті. – 21 вересня 1941. – С. 4. 32. Оголошення // Воля покуття. – 7 липня 1941. – С. 4. 33. Розпорядження про господарство збіжжям і пашею в 1942–1943 господарському році // Денник розпоряджень для Генерального Губернаторства. – 1941 р. – С. 463. 34. Розпорядження // Останні вісті. – 4 жовтня 1941. – С. 1. 35. Закнення млинів, що мололи за оплату і виміну // Самостійна Україна. 10 жовтня 1941. – С. 2-3. 36. Справи контингентові // Українські вісті. – 28 серпня 1941. – С. 3. 37. Розпорядження Г. Франка про сплату ґрунтового податку // Вісник розпоряджень для Генеральної Губернії. – 1943. – С. 583. 38. Оголошення // Воля Покуття. – 7 грудня 1941. – С. 4. 39. Порушники законів // Львівські вісті. – 17–18 серпня 1941. – С. 4. 40. Премії // Чортківська думка. – 20 вересня 1942. – С. 5. 41. Збільшення премії за здані продукти // Голос Підкарпаття. – 22 листопада 1942 р. – С. 5. 42. Справи контингентові // Тризуб. – 8 лютого 1942. – С. 4. 43. Повідомлення // Львівські вісті. – 10 листопада 1942. – С. 5. 44. Преміальна система від 1. 08. 1943 до 31. 07. 1944 рр. // – Додаток до урядового вісника губернатора Галицької області – 1943 р. – С. 5. 45. Оголошення // Воля покуття. – 30 листопада 1941. – С. 2. 46. Правила торгівлі // Останні вісті. – 4 жовтня 1941. – С. 1. 47. Розпорядження // Сільський господар. – 15 серпня 1943. – С. 6. 48. Наказ від 25 лютого 1943 р. переносили на найближчі неділі релігійні свята, які випадали серед тижня Трьох царів, Вознесіння Господнє, Божого Тіла, Всіх Святих // Вісник розпоряджень для Генеральної Губернії. – 1943. – С. 112. 49. Хлібороби! Фільм до Вас промовить! // Львівські вісті. – 13 лютого 1943. – С. 3. 50. Розпорядження про повернення права приватної власності ґрунтів під доми і ґрунтів, вживаних для промислових цілей, віднятої за світської влади в Галичині від 26 жовтня 1943. // Вісник розпоряджень для Генеральної Губернії. – 1943. – С. 633. 51. Розпорядження про збірку відпадків // Вісник розпоряджень для Генеральної Губернії. – 1943. – С. 5. 52. Оголошення // Самбірські вісті. – 14 серпня 1941. – С. 3. 53. Хліборобські школи в Дистрикті Галичина // Тризуб. – 15 лютого 1942. – С. 4. 54. Я. Христич. Про дбайливого і байдужого господаря / Ярослав Христич // Воля покуття. – 7 серпня 1941. – С. 4. 55. Шарваркові обов'язки // Вісник розпоряджень для Генеральної Губернії. – 1943 р. – С. 6. 56. День вулиці // Воля покуття. – 28 вересня 1941. – С. 3. 57. Оголошення // Станиславське слово. – 21 червня 1942. – С. 4. 58. Оголошення // Чортківська думка. – 17 січня 1943. – С. 2. 59. Оголошення // Нові вісті. – Жовтень 1942. – С. 1. 60. Будемо їздити зразковим шляхом // Золочівське слово. – 14 грудня 1941. – С. 3. 61. Навчання в сільських школах // Бережанські вісті. – 21 грудня 1941. – С. 6. 62. Оголошення // Українські вісті. – 17 січня 1943. – С. 5. 63. Поліційне розпорядження від 30.10.1943 р. про вуличні таблички, таблиці з номерами домів // Вісник розпоряджень для Генеральної Губернії. – 1943. – С. 638. 64. Оголошення // Воля Покуття. – 30 листопада 1941. – С. 3. 65. Повідомлення // Воля Покуття. – 3 травня 1942. – С. 6. 66. Інформація // Воля Покуття. – 31 травня 1942. – С. 6. 67. Зла будова коминів – причина пожеж // Львівські вісті. – 28–29 березня 1943. – С. 5. 68. Охорона перед пожежами // Краківські вісті. – 6 вересня 1942. – С. 4. 69. Опіка над бджільництвом і пасічництвом в Дистрикті Галичина // Тризуб. – 1 лютого 1942. – С. 4. 70. Повідомлення // Дрогобицьке слово. – 23 березня 1942. – С. 3. 71. Датки на національний податок // Українські вісті. – 7 грудня 1941. С. 3. 72. Національний податок в Скільщині // Рідна земля. – 5 липня 1942. – С. 6. 73. На допомогу студентству // Чортківська думка. – 1 листопада 1942. – С. 7. 74. Бережанщина – студіюючій молоді // Чортківська думка. – 15 листопада 1942. – С. 3. 75. Повідомлення // Рогатинське слово. – 3 грудня 1941. – С. 3. 76. Наказ окружного старости підпоручика Манна, від 1 жовтня 1941. // Золочівське слово. – 19 жовтня 1941. – С. 4. 77. Оголошення // Стрийські вісті. – 5 жовтня 1941. С. 2. 78. Ціни за використання підвод (форшпани) // Воля Покуття. – 3 травня 1942. – С. 3. 79. Наказ про здачу молока і масла // Вісник розпоряджень для Генеральної Губернії. – 9 березня 1943. – С. 163. 80. Закупівельні ціни // Вісник розпоряджень для Генеральної Губернії. – 1943. – С. 493. 81. Подвоїти продукцію. Нові завдання молочних господарств // Українські вісті. – 16 січня 1944. – С. 5. 82. Застереження про домашні убій тварин // Бережанські вісті. – 4 грудня 1941. – С. 2. 83. Зарядження про домашній убій худоби // Воля покуття. – 31 серпня 1941. – С. 6. 84. Тимчасове зарядження оподаткування собак в окрузі Коломия від 17 листопада 1941. // Воля покуття. – 23–26 листопада 1941. – С. 8. 85. Розпорядження Бюллера про виготовлення горілки // Вісник розпоряджень для Генеральної Губернії. – 1943. – С. 172. 86. Теперішній вигляд сіл Скалатщини // Львівські вісті. – 1–2 листопада 1942. – С. 2. 87. Контингентова нарада // Тернопільський голос. – 12 вересня 1943. – С. 6. 88. Оголошення // Львівські вісті. – 3 травня 1942. – С. 4. 89. Повідомлення // Українські вісті. – 27

грудня 1942. – С. 6. 90. Реєстрація коней // Вісник розпоряджень для Генеральної Губернії. –1943. – С. 195, 353. 91. Кінець колективізації // Бережанські вісті. – 19 жовтня 1941. – С. 3. 92. Відозва А. Шептицького до Хліборобів // Бережанські вісті – 31 липня 1941. – С. 1. 93. Заклик до селян Галичини губернатора // Бережанські вісті. – 7 серпня 1941. – С. 1. 94. Оголошення // Бережанські вісті. – 11 вересня 1941. – С. 2.

Владимир Старка

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ПОЛИТИКА НАЦИСТСКИХ ОККУПАНТОВ В ВОСТОЧНОЙ ГАЛИЧИНЕ В 1941–1944 ГГ.

Основываясь на широком кругу первоисточников и научных публикаций, анализируется социально-экономическая политика нацистских оккупантов в западноукраинской деревне на протяжении 1941–1944 гг. Главный акцент сосредоточен на анализе налоговой политики. Отдельно рассмотрены основные виды повинностей. Исследовано влияние нацистской социально-экономической политики на различные формы движения Сопротивления.

Ключевые слова: западноукраинская деревня, социально-экономическая политика, налоговая политика, повинности, движение Сопротивления.

Volodymyr Starka

SOCIOECONOMIC POLICY OF THE NAZI INVADERS IN ESTERN GALICHERIA VILLAGE OF 1941–1944

Socioeconomic Policy of the Nazi Invaders in Western Ukrainian Village of 1941–1944 has been analyzed on the grounds of numerous sources and scientific publications. The main emphasis has been laid on the analysis of fiscal policy. The main types of obligations, which were carried out by the rural population, have been considered. The influence of the Nazi socioeconomic policy on various forms of Resistance movement has been studied.

Key words: Western Ukrainian village, socioeconomic policy, fiscal policy, obligations, resistance Movement.

УДК 94(477)

Елла Бистрицька

ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА СЛОВАЧЧИНИ: ОСОБЛИВОСТІ ЛІКВІДАЦІЇ (ДРУГА ПОЛОВИНА 40-Х – ПОЧАТОК 50-Х РР. ХХ СТ.)

У статті з'ясовано особливості ліквідації Греко-католицької церкви у Чехословаччині та участь у цьому процесі радянських органів влади.

Ключові слова: Російська православна церква, Греко-католицька церква, Греко-католицька церква у Словаччині, Георгій Карпов, Павло Гойдич.

Вагоме місце, яке посідає Українська греко-католицька церква в історії України, актуалізує наукові дослідження, пов'язані з її діяльністю. Впродовж останніх десятиліть українська історіографія поповнилась низкою фундаментальних досліджень з проблематики ліквідації Греко-католицької церкви (далі – ГКЦ), що мали місце у ХІХ ст. в Російській імперії і ХХ ст. в СРСР. До наукового обігу введено значний обсяг документальних джерел, що уможливили реконструкцію подій того часу, всебічний аналіз їх причин і наслідків. Оскільки в історії новітнього часу парадигма відносин між Російською православною церквою (далі – РПЦ) і Римо-католицькою церквою (далі – РКЦ) формувалася в контексті геополітичних планів Кремля, який у період Другої світової війни і після її завершення реалізовував план утвердження першості Московського Патріархату, використовуючи останній як інструмент утвердження свого впливу в країнах Східної і Центральної Європи, одним із ключових завдань сучасної історіографії є дослідження ролі радянського керівництва у ліквідації ГКЦ у зарубіжних країнах.

У пропонованій статті автор має на меті з'ясувати особливості ліквідації ГКЦ у Чехословаччині, участь у цьому процесі Ради у справах РПЦ, інших владних структур та Чехословацької православної церкви (далі – ЧПЦ), яка перебувала під опікою Московського Патріархату (далі – МП)*.

* На території Чехословаччини до початку Другої світової війни найбільш чисельними були Чеська і Муравсько-Пряшівська православні єпархії (Східна Словаччина), які підпорядковувалися Сербській православній церкві. Архиепископія